

ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ

Erkan Özkan
Doğa Okulları
materkanozkan@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Hakan Karataş
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
ihkaratas@gmail.com

Özet

Bu araştırmada Türkiye'de uygulanan ortaöğretime geçiş sınavlarında yapılan değişikliklerin analizinin yapılması ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma betimsel bir araştırmadır ve ilişkisel tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde bulunan altı lisede ve iki ortaokulda okumakta olan toplam 992 öğrenci oluşturmuştur. Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen, uzman görüşü alınarak oluşturulan "Merkezi Sınavların Uygulama ve İçeriğine İlişkin Görüşler Anketi" kullanılmıştır. Ortaöğretime geçişte cinsiyet, anne-baba eğitimi, aile gelir düzeyi ve dershaneye gitme durumlarına göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, alınan merkezi sınav puanı ile merkezi sınava ilişkin görüşler puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Öğrencilerin, 8. 9. 10. 11. sınıfta dershaneye gitme oranlarının %65-%80 aralığında ve birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de ilk kez 2013 yılında uygulanmaya başlayan TEOG merkezi sınav sistemi ile görüşü alınan öğrencilerin cevaplarının içerik ve uygulama yönünden (puanlama sistemi, sınav yeri, sınav zamanı, sınav şekli, sınav yöntemi, sonuç bildirim, soru tipi, soru sayısı, okul dersleri kapsamı) uyumlu olduğu fakat merkezi sınavlarda kendilerini mutlu ve rahat hissetme düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ortaöğretime Geçiş Sistemi, Merkezi Sınavlar, OGS, SBS, TEOG.

THE ANALYSIS OF STUDENTS' VIEWS TOWARDS THE CHANGES IN TRANSITION SYSTEM TO THE SECONDARY SCHOOLS

Abstract

The aim of this research is to analyze the changes on passing secondary education and to assess the student's opinions. This research is a descriptive research and relational screening model was used in the research. The sample of the research was decided by convenient sample methods. In this approach, the sample was consisted of 992 students which were six and a secondary school in Beylikdüzü district in 2014-2015 education semesters. In the research Central Exam Application and Opinions on Content survey which was developed by the researcher was used. The survey consists of 20 questions. And to analyze the demographical data's 7 personal information questions were prepared. It was seen that there is no meaningful results on passing secondary schools in gender, parent's education, parent's income and in private teaching institutions. And it was seen there is a meaningful result in central exam grade and opinions on central exam grades. It was defined that student's going to private teaching institutions are approximately in 8th 9th 10th and 11th class %65-%80 and they are so close to each other. According to the "TEOG" which was first done in 2013 in Turkey students are happy with the content and practice but there are problems about students feeling themselves happy and comfortable.

Keywords: Assessment to Secondary Education, Central Exams, OGS, SBS, TEOG.

GİRİŞ

İnsanoğlunun ihtiyaçları ve yaşam standartları sürekli olarak değişim göstermektedir. Bu değişim, insanın kendini geliştirme ve yenilemesini de zorunlu hale getirmiştir. Bunun yanında toplumun kişiden beklediği sorumluluklar ve belirli davranışlar da bu zorunluluğun bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Toplumun sürekliliği için koyduğu normların kişilerin kendini geliştirme ve yenileme çabalarına yön verdiği görülmektedir. Bu yenileme ve geliştirme çabalarının şekillendirildiği en önemli alanın ise eğitim alanı olduğu görülmektedir.

Türkiye’de eğitim kademeleri arasındaki geçişin yaklaşık 40 yıldan beri sınava dayalı bir sistemle gerçekleştirildiği bilinmektedir (Karabacak, 2010). Düzenlenen araştırmalarda, bu geçiş sistemi hakkında katılımcıların karşılaştığı uygulamalar farklılaşmasına rağmen, genel olarak bu uygulamalara yönelik görüşlerinin olumsuz olduğu gözlenmiştir (Dinç, Dereli ve Koluman, 2014). Geçmişten günümüze kademeler arası geçişte kullanılan çoktan seçmeli sınav yönteminin tek başına değerlendirme ölçütü olmasının bu olumsuzlukların başında geldiği söylenebilir. Çoğunlukla tek uygulamaya dayalı ve bilgiyi ölçen sınavların bireyin ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarmada yetersiz kaldığı doğrultusundaki görüşlerin, kademeler arası geçişte günümüze kadar uygulanagelen sınavların amaca uygun olmadığını katılımcıların perspektifinden ortaya çıkardığı dikkat çekmektedir (Kasapçopur, 2007).

Dünyada neredeyse bütün eğitim sistemlerinin, liseye gelinceye kadar veya lisede öğrencileri akademik yönden çeşitli gruplara ayırdığı görülmektedir (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2013). Ancak, gruplara ayırmanın araç ve biçimlerinin farklılaştığı dikkat çekmektedir. Kimilerinin gruplara ayırmayı merkezi sınavlar aracılığıyla yaptığı, kimilerinin ise öğrencinin okul notlarını ya da bunların farklı kombinasyonunu kullandıkları görülmektedir.

Ülkelerin küçüklük, büyüklüklerinden ya da akademik geleneklerinden bağımsız olarak neredeyse bütün gelişmiş ülkelerde, ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin en azından bir kısmını gruplara ayırmanın makul görüldüğü ve yaygın olarak uygulandığı görülmektedir (SETA, 2013). Türkiye’de ise geçmiş yıllardaki tecrübesi de dikkate alındığında, merkezi sınavların ciddi anlamda bir toplumsal kabul düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkiye için sınav politika tercihleri tartışılırken asıl bakılması gereken en önemli noktanın, sınavla öğrenci alımının kaldırılıp kaldırılmaması değil, tercih edilen okulların ve giriş sisteminin kapsamının ne olacağı, nasıl olması gerektiğidir (Eğitim Reformu Girişimi, 2013).

Bunların yanı sıra, okul çeşitliliğinden çok program çeşitliliğini ön plana çıkaran bir sistemin de öğrenciler ve aileler üzerindeki sınav baskısını azaltmasının mümkün olmadığı görülmektedir (Birgili, 2014). Çünkü öğrenciler arasında en çok tercih edilen bölümlere girmek için bir rekabetin başlaması kaçınılmazdır. Bu durumda, bu programlara öğrenci seçiminin nasıl yapılacağı aynı şekilde tartışma konusu olacaktır ve öğrencinin hangi okula ya da bölüme kaydolacağını belirlemede kullanılması muhtemel okul başarı notu gibi ölçütlerin de, tek başına kullanılması durumunda subjektif bulunacaktır. Geline nokta itibarıyla liselere geçişte yapılan sınavların en büyük dezavantajının, az sayıdaki nitelikli okula ya da bölüme bir milyonu aşan sayıdaki öğrenciyi seçmesi olduğu görülmektedir (SETA, 2013). Bu kadar çok sayıda öğrenciyi seçen ve programları farklı olmayan bütün okulları hiyerarşik olarak sıralayan bir sistemin kesinlikle terk edilmesi gerektiği de savunulmaktadır (Öztürk ve Aksoy, 2014).

Literatür taraması çerçevesinde incelendiğinde genel olarak değinilen konuların SBS, OKS, ÖSS, YGS, LYS gibi sınavlarda öğrencilerin başarısı, kaygısı, tutumu, sınavların başarıyı ölçme ve yordamaya uygunluğu üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir (Karabacak, 2010; Dinç, Uzun ve Çoban, 2014). Ancak bu sınavlara girmiş ve ilerleyen süreçlerde meslek sahibi olmuş kişilerin bu sınavlar hakkında deneyimlerine ve görüşlerine başvuran çalışmalara çok fazla rastlanamamıştır.

Bu araştırmanın konusu olan “ortaöğretime geçiş Sisteminde yapılan değişikliklere ilişkin öğrenci görüşlerinin analizi”, yukarıda zikredilen problemlerden doğan bir ihtiyaç olmuştur. Bu araştırmada özet olarak, ortaöğretime geçişte yapılan sıkça müdahale yaklaşımı problem olarak görülmektedir. Çünkü sıkça yapılan

müdahalelerin problemlere çözüm üretemeyeceği ortadadır. Üstelik eğitimin ana parçası olan öğrencilerin görüşlerinin alınmadan yapılan değişikliklerin çözümden çok problem oluşturacağı aşikardır. Yani, var olan problemlere yenilerini ekleyerek olayı içinden çıkılması güç bir sorun yumağına çevirecektir.

Bu araştırmada Türkiye’de uygulanan ortaöğretime ve geçiş sınavlarında yapılan değişikliklerin analizinin yapılması ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Merkezi sınavların uygulama ve içeriğine ilişkin öğrenci görüşleri ne yöndedir?
2. Merkezi sınavlar ile ilgili yaşanan sıkıntılara ilişkin öğrenci görüşleri ne yöndedir?
3. Cinsiyete, dershaneye gitme durumuna, alınan merkezi sınav puanına, anne-baba eğitim durumuna, aile aylık gelir durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırma sonucunda ülkemizde yapılan ortaöğretime geçiş sınavlarındaki değişiklikler konusuna bilimsel bir öneri getirilmesi planlanmıştır. Bu araştırma sonuçları, TEOG sisteminin etkililiğini ölçmek ve sürdürülebilirliğini değerlendirmek bakımından öğrenci görüşlerinin derlenmesi bakımından önemli bir boşluğu dolduracaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel bir araştırmadır ve ilişkisel tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla alınacak bir grup üzerinde yapılan genel tarama modellerinden olan ilişkisel tarama modeli, aralarında ilişki aranacak değişkenleri ayrı ayrı sembolleştirilip ilişkisel bir çözümlenmeye olanak vermektedir (Karasar, 2012). Öğrencilerin kademeler arası geçiş sistemlerine, merkezi sınavlara ilişkin bazı değişkenler açısından görüşleri incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde yer alan ortaokul ve liselerde öğrenim gören 8. 9. 10. 11. 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde bu araştırmanın örneklemini, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde bulunan altı lisede ve bir ortaokulda okumakta olan, 499’u kız ve 493’ü erkek olmak üzere toplam 992 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem, evreni oluşturan öğrencilerden güven düzeyi %95 ve güven aralığı 3 kabul edilerek seçilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar 8 ile 11 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen Merkezi Sınavların Uygulama ve İçeriğine İlişkin Görüşler Anketi kullanılmıştır. Veri toplama aracı hazırlanırken Yurdaku’l’un (2009) çalışmasında katılımcılara sorulan sorular incelenmiştir. Bu amaçla öğrencilere 27 soru sorulmuştur. Ayrıca, bunlara ilave olarak yukarıda sunulan araştırma amaçları doğrultusunda uzman görüşü alındıktan sonra veri toplama aracına son şekli verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 7 soru (cinsiyet, liseye girişte merkezi sınava girilen yıl, alınan puan, dershaneye gitme durumu, anne-baba eğitim durumu, aile gelir durumu), merkezi sınavların uygulama ve içeriğine ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla 10’u çoktan seçmeli ve 10’u 5’li likert tipinde olmak üzere 20 soru hazırlanmıştır. Anketin uygulama süresi 20-30 dakika arasında değişmektedir.

Verilerin Toplanması

Hazırlanan anketler İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde bulunan ortaokul ve liselerden uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 992 öğrenciye uygulanmıştır. Anketler, araştırmacı tarafından gönüllülük esasına göre bir ders saati içerisinde öğrencilere uygulanmıştır. Verilerin toplanması sırasında araştırmacı hazır bulunmuş, öğrencilerin soruları araştırmacı tarafından anında yanıtlanmıştır.

Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırma verileri toplandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılarak analizler için hazır duruma getirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde değişkenlere bağlı olarak SPSS 16.0 programı kullanılarak frekans, yüzde analizi, T-test ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulup

yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan anketin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile incelenmiştir. Alfa değeri 1'e yakın çıkmıştır. Cronbach Alpha değerinin 0,89 olarak bulunduğu görülmektedir. Cronbach Alfa değeri 0,700'ün üzerinde olduğundan dolayı uygulanan ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Seçer, 2013).

Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) faktör analizinde örneklem büyüklüğünün uygunluğunu test etmede kullanılır ve KMO örneklem yeterlilik testi sonucunun en az 0,50 olması gerekmektedir (Akdağ, 2011). Anketin yapı geçerliği için yapılan KMO testi sonucunun 0,82 değeriyle anlamlı çıktığı görülmüştür. Araştırmada kullanılan anketin güvenilirlik testi için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde, Faktör varyans oranının yüksek olması, soruların diğer sorularla ortak bir varyansı paylaştığını göstermektedir (İslamoğlu, 2009). Toplam varyans oranı % 61,43 olarak bulunmuştur. Faktör analizinde güçlü bir faktör yapısı elde edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında, %49.7'si erkek, %50.7'si kadın olduğu görülmektedir. Araştırmamızın cinsiyet faktöründeki kadın ve erkek oranlarının birbirlerine yakın bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Sekizinci sınıf öğrencileri %10.1 ile dağılımdaki en düşük orana sahip iken, dokuzuncu sınıf öğrencileri %30.2, onuncu sınıf öğrencileri %30.0 ve onbirinci sınıf öğrencileri %29.6 oranıyla birbirlerine eşit bir dağılım göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ortaöğretime geçiş sınavlarında aldıkları puanlara bakıldığında, 401 ve üzeri puan alan öğrenci %51, 451 ve üzeri puan alan öğrenci %25.9, 401-450 arası puan alan öğrenci %25.1'dir. Bu puanı %21.2 ile 351-400 arası puan alan öğrenciler izlerken, 301-350 arasında puan alan öğrenciler %17.3'lük bölümü oluşturmaktadır. En düşük puana sahip öğrenci oranları ise, %7.9 ile 251-300 arası puan alan öğrenciler ile %2.6 ile 250 ve altı puan alan öğrencilerdir.

Veriler incelendiğinde, 8. sınıf öğrencilerinin yer aldığı Toki Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu dışında (%5.0) okulların birbirlerine yakın bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Beykent Doğa Koleji %20.1 ile en yüksek orana sahipken onu sırasıyla, %15.1 ile Gürpınar İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Vali Muammer Güler Sosyal Bilimler Lisesi izlemektedir. Daha sonra, %14.9 ile Yaşar Acar Fen Lisesi ve Beşir Balcıoğlu Anadolu Lisesi ve %14.8 ile Azem Yükseloğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi izlemektedir.

Ankete katılan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarına bakıldığında, öğrencilerin yarısına yakını (%43.2) annelerinin okur yazar, ilkökul ve ortaokul mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Anneleri lise mezunu olan öğrenciler örneklemin %33.6'sını oluşturmaktadır. Annelerin eğitim durumunun babalara kıyasla daha düşük olduğunu gösteren diğer önemli bir farklılık ise üniversite mezunu olma durumunda ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin %32.8'inin babası üniversite mezunu iken, sadece %23.2'sinin annesi üniversite mezunudur. Öğrencilerin babalarının eğitim durumu lise ve üniversite mezun durumuna baktığımızda yaklaşık yüzde yetmişlik (%69.8) oran dikkat çekmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin aile aylık geliri 5000 TL ve üstü olanların %23.1 ile en büyük kesimi oluşturduğu görülmektedir. Örneklemdaki öğrencilerin yaklaşık yarısı (%49.5) ailelerinin 3000 TL ve altında yaşadıklarını belirtmişlerdir. En yüksek kesimi, %23.0 oranıyla 2001-3000 TL arası geliri olan aileler takip etmektedir. Tabloda, 1000 TL altı gelire sahip öğrenci aileleri %5.7, 1001-2000 TL arası gelire sahip öğrenci aileleri %20.8, 3001-4000 TL arası gelire sahip öğrenci aileleri %17.4 ve 4001-5000 TL arası gelire sahip öğrenci aileleri %10.0 oranına sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin dershaneye gidip gitmeme dağılımına bakıldığında, %73.3'ü merkezi sınavlara hazırlanmak için dershaneye gittiğini ifade ederken, sadece %26.7'lik kesim dershaneye gitmediğini ifade ettikleri görülmektedir. Sınıflar bazında baktığımızda, şu an 11. ve 10. sınıfta okuyan öğrencilerin dershaneye gitme durumlarının yüzde olarak daha çok olduğu görülmektedir (%79.5 ve %76.5). Yüzde olarak en az dershaneye giden öğrenciler şu an 8. sınıfta okuyan öğrenciler olduğunu görmekteyiz (%66). Yine liseye yerleşmede TEOG sınavının uygulandığı şu an 9. sınıf öğrencilerin de dershaneye gitme durumu %66.3 olarak ifade edilmiştir.

Merkezi sınava giren ve girecek olan öğrencilerin %29.8'i sınav puanı ve okul notları ile puanlama sisteminin olması gerektiğini savunmaktadır. Bu oranı %27.1 ile sadece sınav puanı diyen öğrenciler izlerken, sadece okul notu ile puanlama olmalı diyenlerin oranı %23.6, sınav puanı ve son sınıf notları ile puanlama olmalı diyenlerin oranı %19.3'tür. Merkezi sınav sisteminin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin %32'si 8. sınıfta iki kez sınav olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı %29.9 ile 8. sınıfta bir kez diyen öğrenciler izlerken, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda birer kez sınav olması gerektiğini düşünen öğrencilerin oranı %19.7 iken 7. ve 8. sınıflarda birer kez sınav olması gerektiğini düşünen öğrencilerin oranı %18.4'tür.

Merkezi sınav sisteminin nerede yapılması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin %69.3'ü kendi okulunda olmasını isterken, %30.7'si farklı bir okulda olması gerektiğini savunmuştur. Merkezi sınav sisteminin ne zaman yapılması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%40.5) "okul zamanı hafta içi" olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı %29.7 ile "okul zamanı hafta sonu" ve "okullar kapandıktan sonra" görüşleri izlemektedir.

Merkezi sınav sisteminin şeklinin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%59.6) "her ders için ayrı oturma" olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı "tek oturumda bütün dersler" %32.9 ile izlerken, "her ders için ayrı gün" diyen öğrencilerin oranı en düşüktür (%7.6). Merkezi sınav yöntemlerinin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin büyük çoğunluğu (%52.9) "ülke genelinde merkezi sınav" yapılması gerektiğini savunmuşlardır. En düşük oran %10.7 ile "il genelinde bir sınav" derken, sınavsız olması gerektiğini düşünen öğrencilerin oranı da düşüktür. "Sınavsız sadece diploma notu ile" diyenlerin oranı %19.4, "sadece kendi tercihimle" diyenlerin oranı ise %17'dir.

Merkezi sınav sonuçlarının bildirilmesinin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%61.7) "internet yoluyla" olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı "adrese yollanacak yazılı belge" %28.2 ile izlerken, "okula gönderilecek yazılı belge" diyen öğrencilerin oranı ise en düşüktür (%10.1).

Merkezi sınava hangi dersin eklenmesi gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin çoğunluğu (%22.4) "insan hakları ve yurttaşlık" olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı %20.1 ile "rehberlik ve kariyer planlama", %14.8 ile "trafik güvenliği", %10.7 ile "beden eğitimi", %9.6 ile "bilişim teknolojileri" izlerken en düşük oranları da yetenek ile derslerin oluşturduğunu görmekteyiz. Sırasıyla, "müzik" %8.8, "görsel sanatlar" %7.4, "teknoloji ve tasarım" %5.9 ve "resim" %4 ile savunulmaktadır.

Merkezi sınavda hangi dersin yer almaması gerektiğine dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin çoğunluğu (%29.2) "din kültürü ve ahlak bilgisi" olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı %25.3 ile "T.C. inkilap tarihi ve Atatürkçülük", %23.3 ile "matematik", %11.3 ile "yabancı dil", %5.5 ile "fen bilimleri" izlerken en düşük oranı %5.3 ile "türkçe" dersi olması gerektiğini savunmuştur. Merkezi sınav soru tipleri dağılıma dair düşüncelerini aldığımız öğrencilerin büyük çoğunluğu (%71.3) "çoktan seçmeli" olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu oranı %8.4 ile "kısa cevaplı" izlerken, en düşük oran %2.3 ile "açık uçlu" sorular olması gerektiği savunulmuştur.

Tablo 1: Merkezi sınavların uygulama ve içeriğine ilişkin betimleyici istatistikler

	Ort.	Std.Sapma
Sana göre merkezi sınavlarda sorulan soru sayısı ne düzeyde yeterlidir?	3.93	1.121
Sana göre merkezi sınavlarda sorulan sorular okulda işlediğiniz konuları ne düzeyde kapsıyor?	3.32	1.141
Yerleştiğin okuldan ne düzeyde memnunsun?	3.24	1.123
Sana göre merkezi sınav dışında okulda öğretmenlerinizin yaptığı sınavlar başarını ne düzeyde ölçüyor?	2.91	1.175
Sana göre okulun merkezi sınava seni ne düzeyde hazırlayabildi?	2.83	1.184
Sana göre merkezi sınavdaki başarın yerleştiğin okuldaki eğitime hazır olup olmadığını ne düzeyde ölçüyor?	2.78	1.100
Sana göre merkezi sınavlar gerçek başarını ne düzeyde ölçüyor?	2.61	1.110
Merkezi sınav sonuçlarının doğru ölçüldüğüne ne düzeyde güveniyorsun?	2.60	1.292
Merkezi sınavların adaletli ve dürüst yapıldığına ne düzeyde inanıyorsun?	2.34	1.285
Merkezi sınavları hatırladığında kendini ne düzeyde mutlu, rahat hissediyorsun?	2.07	1.201

Tablo 1 incelendiğinde 3.93 değeri ile en yüksek ortalamaya sahip ifadenin “Sana göre merkezi sınavlarda sorulan soru sayısı ne düzeyde yeterlidir?” sorusuna verilen cevaptır. Bu ifadeden yola çıkarak merkezi sınavlarda sorulan soru sayısının yeterli olduğu anlaşılmaktadır. En düşük ortalamaya sahip ifade ise, 2.07 ortalamaya sahip “Merkezi sınavları hatırladığında kendini ne düzeyde mutlu, rahat hissediyorsun?” sorusuna verilen cevaptır. Öğrenciler sınav deyince kendilerini mutsuz ve rahatsız hissettikleri verdiklerini cevaplardan anlaşılmaktadır.

Bulguların bu bölümünde merkezi sınava ilişkin çıkarımsal istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2: Cinsiyete göre merkezi sınav puanları farkı için yapılan ilişkisiz örneklem t-testi

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	SHO	t Testi		
						t	Sd	p
Cinsiyet	Erkek	493	28.76	7.056	.318	.564	990	.101
	Kız	499	28.52	6.437	.288			

Tablo 2’de görüldüğü gibi cinsiyete göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları açısından erkekler ($X= 28.76$, $SS= 7.056$) ve kızlar ($X= 28.52$, $SS= 6.437$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [$t(990)= .564$, $p= .101$].

Tablo 3: Dershaneye gitme durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları farkı için yapılan ilişkisiz örneklem t-testi

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	SHO	t Testi		
						t	Sd	p
Dershane	Evet	727	28.73	6.685	.248	.737	990	.402
	Hayır	265	28.38	6.929	.426			

Tablo 3’de görüldüğü gibi dershaneye gitme durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları açısından, dershaneye gidenler ($X= 28.73$, $SS= 6.685$) ve dershaneye gitmeyenler ($X= 28.38$, $SS= 6.929$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [$t(990)= .737$, $p= .402$].

Tablo 4: Alınan merkezi sınav puanına göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları farkı için yapılan tek yönlü varyans analizi

		KT	Sd	KO	F	P
Merkezi Sınavla İlişkin Görüşler Puanı	Gruplar Arası	1156.35	5	231.27	5.184	.000
	Grupları İçi	43990.45	986	44.62		
	Toplam	45146.80	991			

Tablo 4’de görüldüğü gibi alınan merkezi sınav puanına göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları açısından anlamlı bir fark vardır [$F(5, 986)= 5.184$, $p=.000$].

Tablo 5: Anne eğitim durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları farkı için yapılan tek yönlü varyans analizi

		KT	Sd	KO	F	P
Merkezi Sınavla İlişkin Görüşler Puanı	Gruplar Arası	26.989	4	6.747	.148	.964
	Grupları İçi	45119.81	987	45.714		
	Toplam	45146.80	991			

Tablo 5’te görüldüğü gibi anne eğitim durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları açısından anlamlı bir fark yoktur [$F(4, 987)= .148$, $p=.964$].

Tablo 6: Baba eğitim durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları farkı için yapılan tek yönlü varyans analizi

		KT	Sd	KO	F	P
Merkezi Sınava İlişkin Görüşler Puanı	Gruplar Arası	219.252	4	54.813	1.204	.307
	Gruplar İçİ	44927.55	987	45.519		
	Toplam	45146.80	991			

Tablo 6'da görüldüğü gibi baba eğitim durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları açısından anlamlı bir fark yoktur [$F(4, 987) = 1.204, p = .307$].

Tablo 7: Aile aylık gelir durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları farkı için yapılan tek yönlü varyans analizi

		KT	Sd	KO	F	P
Merkezi Sınava İlişkin Görüşler Puanı	Gruplar Arası	453.80	5	90.762	2.002	.076
	Gruplar İçİ	44692.99	986	45.328		
	Toplam	45146.80	991			

Tablo 7'de görüldüğü gibi aile aylık gelir durumuna göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları açısından anlamlı bir fark yoktur [$F(5, 986) = 2.002, p = .076$].

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada ortaöğretime geçişte cinsiyete, anne-baba eğitim, aile gelir ve dershaneye gitme durumlarına göre merkezi sınava ilişkin görüşler puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, ortaöğretime geçişte alınan merkezi sınav puanı ile merkezi sınava ilişkin görüşler puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Günümüzde de Türkiye'deki ortaöğretimin en temel sorununun, liseler arasındaki hiyerarşik yapılanma olduğu görülmektedir (SETA, 2013). Bu kadar çok sayıda öğrenciyi seçen ve programları farklı olmayan bütün okulları hiyerarşik olarak sıralayan bir sistemin kesinlikle terk edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Öztürk ve Aksoy, 2014). Bu araştırmadaki sonuca benzer olarak, Argon ve Soysal'ın (2012) seviye belirleme sınavına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri ile ilgili yaptıkları araştırmada katılımcıların, okul programlarını kapsayan, öğrencilerin bilgilerini yoklayıp ayırt edebilen ve bireysel farklılıkları dikkate alan bir sınav sistemini gerekli gördükleri belirlenmiştir.

Toplumsal cinsiyet teorileri bağlamında kadınların erkeklere kıyasla eğitim alanında hem sosyal hem kültürel bağlamda fırsat eşitliğini yakalayamadığı savunusu, öğrencilere yöneltilen anne-baba eğitim durumu sorusunun cevaplarının analizine bakıldığında paralellik gösterdiği görülmektedir. Babalara kıyasla annelerin eğitim durumlarının daha düşük bir düzeyde olduğu saptanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2014) araştırmasında okur-yazar olmayan nüfus oranında kadınların daha fazla, lise ve dengi okul, yüksekokul veya fakülte mezunu nüfus oranında erkeklerin daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucu olarak, öğrencilerin 8. 9. 10. 11. sınıfta dershaneye gitme oranlarının %65-%80 aralığında ve birbirine yakın belirlenmiştir. Dershaneye gitme oranının bütün lise sınıflarında yüksek olmasının nedenlerinden biri olarak, öğrencilerin sınava yeterli düzeyde hazırlanamama endişesinin yol açtığı görülmüştür. Öğrenci görüşlerine göre merkezi sınavların etkilerine yönelik Can'ın (2012) yaptığı araştırmada da anket uygulaması katılımcılarından tamamına yakınının merkezî sınav uygulamaları ile dershanecilik sektörünün geliştiğini, özel kurs, özel ders ve sınava yönelik yayınların arttığını, bunun öğrencileri ve ailelerini ekonomik ve psikolojik olarak olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca Tekbaş (2009), merkezi sınavlara girecek öğrencilerdeki sınav kaygısına yönelik yaptığı araştırmasında dershaneye gitmeyen ve aile baskısı gördüğünü belirten öğrencilerde sınav kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Türkiye’de ilk kez 2013 yılında uygulanmaya başlayan TEOG merkezi sınav sistemi ile görüşü alınan öğrencilerin cevaplarının içerik ve uygulama yönünden (puanlama sistemi, sınav yeri, sınav zamanı, sınav şekli, sınav yöntemi, sonuç bildirim, soru tipi, soru sayısı, okul dersleri kapsamı) uyumlu olduğu fakat merkezi sınavlarda kendilerini mutlu ve rahat hissetme düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Coşkun ve Görmez’in (2015), ülkemizde ortaöğretime geçişte ilk kez uygulanan TEOG sınavına giren öğrenciler, gözetmen öğretmenler ve idareciler ile yapılan görüşmeler ışığında hazırladıkları araştırmada, sınavın öğrenciler üzerinde oluşturduğu baskıyı azaltmak konusunda başarılı olduğu, fakat geliştirilmesi gerektiği görülmüştür. Ayrıca araştırmada, TEOG’un uygulanmasında sınavların içeriğinin müfredatla uyumlu olduğu, okul notlarının değerlendirmede etkin olması, öğrencilerin okulu daha çok önemsemelerine yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan lisede öğrenim gören öğrencilerden 9. sınıfta okuyanların TEOG’a, ve 10.sınıfta okuyanların tek aşamalı SBS’ye, 11. ve 12. sınıfta okuyanların üç aşamalı SBS’ye girdiği görülmüştür. Aynı lisede okuyan öğrencilerin üç farklı liseye geçiş sisteminden geçtiği tespit edilmiştir. Bu sonuç, Türkiye’de ortaöğretime geçişte yapılan sınav sistemlerinin sık aralıklarla değiştiğini göstermektedir. Sınav sistemlerinde sık aralıklarla yapılan bu değişiklikler, öğrenci, veli ve öğretmenler açısından maddi ve manevi boyutlarda bir takım olumsuzluklar meydana getirmektedir (Akyüz, 2012). Öte yandan farklı ortaöğretime geçiş sınavları ile liseye yerleşen öğrencilerin üniversiteye girişte aynı sınav sistemine dahil olması da olumsuz bir durumdur. Örneğin TEOG’dan önce uygulanan SBS son uygulandığı yılda, yerleştirme sınavından ziyade eleme sınavı haline gelmiş, kapsam geçerliliği sorunları yaşanmıştır. Bu sorunları yaşamış öğrencilerin problemlerine ortaöğretimde çözüm bulunup bulunmadığının takip edilmesi çok önemlidir. Parlak ve Tatlıdil’in (2014), 8.sınıf öğrencilerinin okul başarı puanları ile test puanları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, öğrenci başarılarını izlemek amacı ile tanımlanmış SBS’nin süreç odaklı değerlendirme anlayışından uzaklaşarak sonuç odaklı bir yapı ortaya koyduğu belirlenmiştir. SBS’de yer alan her bir alt testteki soru sayıları ile öğretim programındaki kazanım sayıları arasındaki ciddi farklılık, kapsam geçerliliği sorunlarını ortaya çıkarmıştır.

Merkezi sınava hangi dersin eklenmesi gerektiğine dair düşünceleri alınan öğrencilerin insan hakları ve yurttaşlık, rehberlik ve kariyer planlama, trafik güvenliği, beden eğitimi, bilişim teknolojileri, müzik, teknoloji ve tasarım, resim derslerinin olması yönünde görüşleri olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin merkezi sınavda yer almayan derslerdeki başarıları sadece okul sınavlarına göre ölçülmektedir. ERG (2013) tarafından yapılan ortaöğretim geçiş sistemi konusunda yapılan araştırmada, merkezi sınavlarında yer alan derslerin ve diğer derslerin öğretim programının işlenmesini nasıl etkileyeceğinin izlenmesi, ortak sınav kapsamında bulunan altı dersin dışında kalan derslerde ortak sınav yapılmayacağından, bu derslerin arka plana atılıp atılmayacağının izlenmesi gerektiği belirtilmektedir.

Araştırmada merkezi sınava giren ve girecek olan öğrencilerin %29.8’inin sınav puanı ve okul notları, %27.1’inin sadece sınav puanı, %23.6’sının sadece okul notu, %19.3’ünün sınav puanı ve son sınıf notları ile puanlama sisteminin olması gerektiği yönünde görüşleri belirlenmiştir. Böylece, öğrencilerin ortaöğretime geçiş yerleştirme puanlarında merkezi sınav puanı ve okul notlarının birlikte değerlendirilmesini savundukları görülmektedir. SETA’nın (2013) Türkiye’de ortaöğretimin geleceği ile ilgili yaptığı araştırmada, kısa sürede yapılan tek bir standart sınav ile uzun zaman içinde çok farklı öğretmenlerin değerlendirmeleri ve çok sayıda gözlemlerini içeren okul notları birlikte kullanıldığında, öğrencilerin sonraki yıllardaki başarısını daha iyi tahmin edilebileceği tespit edilmiş, okul notlarının yerleştirme puanlarına dâhil edilebileceği ve notların yerleştirme içerisindeki ağırlığının zamanla artırılabilirliği belirtilmiştir.

Yapılan bu araştırma kapsamında Türkiye’de uygulanan ortaöğretime geçiş sınavının öğrenci görüşleri ele alınarak daha yararlı olması, daha başarılı uygulanması için;

1. Uygulanan ortaöğretime geçiş sistemi sadece akademik yönden değil ekonomik ve sosyal yönden de ele alınmalıdır.
2. Ortaöğretime geçiş sınavları öncesi, süreci ve sonrasında yaşanan sıkıntılar belirlenip çözüme kavuşturulmalıdır.
3. Öğrencilerden, velilerden ve yöneticilerden merkezi sınavlar konusunda görüşler alınmalı, anketler uygulanmalı, tespit edilen eksiklikler giderilmelidir.
4. Eğitim sistemleri konusunda uzman olan akademisyenlerden bir komisyon oluşturulup sınav sisteminde gerekli güncellemelerin bu komisyon tarafından takip edilmesi sağlanmalıdır.

5. Yapılan sınavlardaki değişiklikler analiz edilmeli, bu analizlere göre gerekli görülen değişiklikler yapılmalıdır.
6. Sadece sınavlara değil birden fazla ölçüte (başarı notları, öğretmen puanı, özel yetenek) dayanan bir ortaöğretime geçiş sistemi uygulanmalıdır.
7. Merkezi sınavlar öncesinde öğrencilerden oluşabilecek stres, kaygı psikolojik problemlere önlem olarak öğrencilere ve velilere yönelik seminerler ve sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.
8. Ortaokul ve lisede okuyan öğrencilerin anne-baba eğitim durumları da göz önünde bulundurularak toplam nüfustaki eğitim durumu oranı artırılmalıdır.
9. Ortaokul öğrencilerinin, müfredatta yer alan fakat merkezi sınavlarda yer almayan derslerdeki başarı durumları da takip edilmelidir.
10. Ortaöğretime geçişte uygulanan merkezi sınav değişikliklerinde eğitim sistemine etkileri araştırılıp olumlu etkileri desteklenmeli, olumsuz etkileri minimuma indirilmelidir.

Not: Bu çalışma 5- 6 Şubat 2016 Tarihlerinde Antalya’da düzenlenen 2nd International Congress on Education, Distance Education and Educational Technology- ICDET’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akdağ, M. (2011). *SPSS’de istatistiksel analizler*. https://www.inonu.edu.tr/uploads/old/5/1328/spss_testleri.doc. Erişim tarihi: 05.04.2015.

Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Argon, T. ve Soysal, A. (2012). Seviye belirleme sınavına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri. *International Journal of Human Sciences [Online]*, 9(2), 446-474.

Bilgili A., Durmuşçelebi M. (2014). Yeni (12 yıllık) eğitim sistemi, karşılaşılan sorunlar ve dünyadaki uygulamalardan bazılarının incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(9), 603-621.

Can, E. (2012). Öğrenci görüşlerine göre merkezî sınavların etkilerinin belirlenmesi. *Kamusal Eğitim Sempozyumu*, 4-6 Ekim 2012, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Coşkun İ., Görmez M. (2015). *1.yılında temel eğitimden ortaöğretime geçiş reformunun değerlendirilmesi*. <http://setav.org/tr/1-yilinda-temel-egitimden-ortaogretime-gecis-reformunun-degerlendirilmesi/analiz/18138>. Erişim tarihi: 04.02.2015.

Dere, İ., Dinç, E. ve Koluman, S. (2014). Kademeler arası geçiş uygulamalarına yönelik görüşler ve deneyimler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(17), 397-423.

Eğitim Reformu Girişimi (ERG). (2013). *Yeni dönemde ortaöğretimin amacı ve yenidüzenlenmesi*. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/ERG_OrtaO_gecis_politika_no_tu.pdf. Erişim tarihi: 02.03.2015.

İslamoğlu, A. H. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Karabacak, K. (2010). *Seviye belirleme sınavlarının eğitimde ortaya çıkardığı açmazlar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kasapçopur, A. (2007). *Avrupa Birliği ülkelerinde eğitim denetimi*. MEB: Teftiş Kurulu Başkanlığı.

Öztürk, F. Z. ve Aksoy, H. (2014). Temel eğitimden ortaöğretime geçiş modelinin 8. sınıf öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Ordu ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-454.

Parlak B., Tatlıdil H. (2014). 8.sınıf öğrencilerinin okul başarıları ile test puanları arasındaki ilişkinin çok boyutlu incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, EYİ 2013 Özel Sayısı, 335-349.

Siyaset Ekonomi Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). (2013). *Türkiye’de ortaöğretimin geleceği: hiyerarşi mi eşitlik mi?* http://file.setav.org/Files/Pdf/20130802120003_ortaogretim_analiz2.pdf. Erişim tarihi: 11.12.2014.

Seçer, İ. (2013). *SPSS ve lisrel ile pratik veri analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tekbaş, S. (2009). *Edirne merkez ilçede ilköğretim son sınıf öğrencilerinde ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) ve lise son sınıf öğrencilerinde öğrenci seçme sınavı (ÖSS) sınav kaygısı ve etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2014). *İstatistiklerle kadın*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619>. Erişim tarihi: 26.04.2015.

Yurdakul, S. (2009). Kademeler arası geçiş ve yönlendirme araştırması. EBSAM Araştırmaları 1; Eğitimciler Birliği Sendikası Yayınları: 38 Araştırma Dizisi:7 1.Baskı, 135-146.